

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ДАВНІЙ СХІД

Stephan Theilig

A linked history. Brandenburg-Prussia
and the Islamic worlds in Eastern Europe..... 8

Гахреманіфар Навід, Петрова Озель Л. П.

Персоналії лікарів Давнього Ірану: етнокультурний аспект 9

Дергачева Л. В., Зайончковський Ю. В.

О находке дирхема Хана Ногая
в Арцизком районе Одесской области..... 13

Іванова Т. Ю., Бєляєва К. О., Маснюк В. Р.

Сучасні підходи до вивчення проблем історії Сходу
у шкільному курсі всесвітньої історії 16

Кравець М. С.

Інформаційний формат культури Давнього Сходу:
аксіологія проблеми 20

Лікарчук Д. С.

Легізм як чинник централізованої монархії..... 22

Мельник М. Т.

Символізм в костюмі Стародавнього Єгипту..... 25

Панишко С. Д.

Технологія таджину на території північних регіонів України
у XIV – XV ст. як кулінарний спадок Золотої Орди 29

Предеина М. Ю.

Государство и революция в Китае:
очерк с точки зрения культурной традиции 32

Тарасенко М. О.

Пам'ятники Стародавнього Єгипту в музеях України:
історія формування та сучасний стан 36

Ян Чжуан

Зародження школи танцю у Китаї..... 41

НАПРЯМ 2. ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА КРАЇН БЛИЗЬКОГО І СЕРЕДНЬОГО СХОДУ

Агай Кухи Амин

Кашкайцы и их музыкальная культура 43

Жуйкова М. В.

Динаміка наукового мовлення Агатангела Кримського
в аспекті кодифікації української мови у першій третині ХХ ст. 45

Kolomiets O. M., Ponomarov P. K.

Turkish cuisine as a macro sign of Eastern culture 48

Куцаєва Т. О.

Фрагмент бібліотечної колекції А. Кримського
в бібліотечному фонді НМІУ 51

Мазєпова О. В.

Концепт *āberu* («честь», «гідність»)
як регулятор комунікативної поведінки носіїв перської мови 55

Мозгова Н. Г.

Знаково-символічна специфіка східної та західної мовних епістем 58

Сидорчук Т. М.

Архів Омеляна Пріцака як джерело вивчення вітчизняного
та світового сходознавства 62

Скразловська І. А.

Традиції суспільної ієрархії у турків
на матеріалі турецьких антропонімів..... 66

Сопільняк С. В.

Стереотипи поведінки в перському лінгвокультурному просторі
(на матеріалі народних прикмет і забобонів
із компонентом نازر *nazr* «обітниця») 70

Стельмах М. Ю.

Історико-культурне підґрунття сучасного статусу перської мови 72

НАПРЯМ 3. ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА КРАЇН АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

Барштейн В. Ю.

Європейські дослідники флори і фауни країн
Азійсько-Тихоокеанського регіону в медальєрному мистецтві 75

Костанда І. О.	
Традиційний текст як носій стилістичної кодифікації (на матеріалі наукової праці Яо Ная (姚鼐) «Компіляція стилістичних форм стародавнього тексту» («古文辞类纂»)).....	80
Метельська Ю. А.	
Періодизація індонезійської поезії ХХ століття	81
Накевхрішвілі О. А., Малюта І. А.	
Регіональна інтеграція в АТР: всеохоплююче регіональне економічне партнерство	86
Новікова О. В.	
Китайська «зелена кераміка» цінці доби Північна Сон у Національному музеї мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків.....	88
НАПРЯМ 4. ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА КРАЇН ЄВРАЗІЙСЬКОГО СТЕПУ	
Березінська О. В.	
Взаємодія народів Північного Причорномор'я.....	93
Бубенок О. Б.	
До питання про обставини виникнення рухомого конярства у степах Євразії	96
Латиш Ю. В.	
Особливості модернізації Республіки Казахстан.....	98
Мачай О. О.	
Шлях Монголів Ільханату від язичництва до ісламу (ХІІІ ст.)	102
Смирнов О. І., Кузовков В. В.	
Острів Березань на шляху «з варяг у греки» (за матеріалами археологічних досліджень 2007-2016 рр.)	105
Тищенко К. М.	
Дербентський вектор українських мовних контактів	108
Тортика М. В.	
Концепція «серединного мира» Євразії в трудах В. И. Ламанского	112
Chalyi A. O.	
Was an Ottoman sultanate a colonial empire?.....	115

НАПРЯМ 5. КРИМ: ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА ТА СУЧАСНІСТЬ

Аблаева У. О.

Орнаментированный текстиль крымских татар:
история и перспективы исследований..... 119

Дочу А. Р.

Кримськотатарські лексичні запозичення в українській мові
(на матеріалі етимологічного словника української мови)..... 123

Кочерга С. О.

Ескізи мусульман в кримському тексті
українських письменників-модерністів..... 127

Малежик Д. І., Негін К. С.

Діяльність кримського архієпископа Луки
в період апогею сталінізму (1945-1953 рр.)..... 129

Пилипенко В. М.

Образ кримських татар у творчості Мартина Пашковського..... 132

Письмак Ю. О.

Віддзеркалення мотивів давньоіндійського зодчества
в обрисах палацу М. С. Воронцова в Алушці 135

Пупурс І. В.

Слов'янські варіанти романтизованого Кримського 139

Сковпій О. С., Бібік Н. С.

Роль кримськотатарської діаспори в суспільно-політичному житті
Османської імперії/Туреччини (XVIII-XX СТ.)..... 141

Фараносова М. В.

Ставлення кримських татар до окупації Криму
та незаконного референдуму 16 березня 2014 р. 144

Федчук О. Б.

Держава Сефевідів у політичній візії Кримського ханства 147

Храбан І. А.

Зовнішня політика Кримського ханства
як васала Османської імперії..... 151

НАПРЯМ 6. РЕЛІГІЇ ТА ФІЛОСОФСЬКІ ВЧЕННЯ СХОДУ

Дашенко Г. В.

Чань-буддистське вчення в контексті китайської культури
та його вплив на літературу 155

Жмай А. В.

Использование практик медитации и mindfulness
в современном менеджменте..... 159

Ищенко П. О.

Особливості облаштування релігійної громади
мусульман у сучасному Китаї 162

Карпіцький М. М.

Зміна первинно очевидного досвіду життя в буддизмі 166

Маврина О. С.

Наследие «малоазийских поэтов-суфиев» Ашика-паши и шейха
Ельвана в творческом наследии А. Е. Крымского 169

Пилипчук Я. В.

Мусульманская государственность
на территории Грузии (Тбилисский эмират) 171

Піддубна Н. В.

Коранізм в сучасній українській мові..... 175

Шамсутдинова-Лебедюк Т. Н.

Коран про місце і роль жінки в ісламському суспільстві 178

НАПРЯМ 1. ДАВНІЙ СХІД

Stephan Theilig

Dr. phil. in Translation Studies and History,

Vice Director

Institute for Caucasic-, Tatarica- and Turkestan Studies (ICATAT)

A LINKED HISTORY. BRANDENBURG-PRUSSIA AND THE ISLAMIC WORLDS IN EASTERN EUROPE

The focus of my lecture is on current interim results of my habilitation project. It represents the more than 600-year history of networking in East Central Europe between Muslim Turkic peoples, which I refer to as Islamic worlds, with and in the regions of East Central Europe, from the Baltic Sea to the Black Sea area and to the Caucasus (1). In a multi-perspective and interdisciplinary analysis of the interwoven history of Central and Eastern Europe with regard to predominantly pragmatic, non-religious motivations for dealing with and also against Islamic cultural areas, taking into account dynamic cultural transformation processes.

In doing so, coherences of previously apparent singularities of togetherness and opposition become visible. However, it should be noted: If cultures, regions, states and societies are observed over a long period of time, the economic cycles of the same or dependency and dissolution phenomena must also be taken into account.

The theorems I use are that of the «longue durée» (Braudel) (2) and the resulting transformation of perceptions and behavioral patterns in Central and Eastern Europe. At the same time, the “third space” (Bhabha)(3) plays a role, since non-national hybrid societal associations from so-called hybrid action spaces in the interplay of new societal associations. However, the cultural transfer research initiated by Burke and continued by Espagne should either not be disregarded, but expanded to include the term “intercultural transformation and translation” (Theilig)(4) despite or precisely because of the traditional “iconography of fear” (Hotopp-Riecke) vis-à-vis Islamic worlds .

One focus of the historical narration lies in particular on the role of Brandenburg-Prussia, starting from the Teutonic Order to the German Empire and the Third Reich. Cultural, economic and political links to the different communities of Tatars are examined at different levels in order to show, that East Central Europe in particular is shaped by cultural- and mind networks that go beyond national or religious-denominational boundaries.

References:

1. Theilig Stephan. „Halbmond über dem Ruppiner See – Einblicke in die Kontaktgeschichte Ostprignitz-Ruppins mit orientalischen Lebenswelten“, in: Jahrbuch Ostprignitz-Ruppin 2021 – Menschen, Bilder Geschichten. Berlin/Neuruppin 2020, p. 114-135.
2. Fernand Braudel „Geschichte und Sozialwissenschaften. Die longue durée“, in: Claudia Honegger (Ed.): Schrift und Materie der Geschichte. Vorschläge zu einer systematischen Aneignung historischer Prozesse. Frankfurt am Main 1977, p. 47–85.
3. Bhabha Homi K. The Location of Culture. London, New York 1994.
4. Theilig, Stephan. Türken, Mohren und Tataren. Muslimische (Lebens-)Welten in Brandenburg-Preußen im 18. Jahrhundert. Berlin 2013.
5. Hotopp-Riecke, Mieste: Ikonografie der Angst. Deutsche Tatarenbilder im Wandel: Barbaren, Alliierte, Migranten. Berlin 2017.

Гахреманіфар Навід

*інженер харчової промисловості, магістр,
студент медичного факультету
Університету Азад Табриз*

Петрова Озель Л. П.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри українознавства і лінгводидактики
Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди*

ПЕРСОНАЛІЇ ЛІКАРІВ ДАВНЬОГО ІРАНУ: ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Проблеми формування культури суспільства в галузі медицини, створення технологій для зміцнення й збереження людини як головної цінності, підвищення рівня медичної освіти, становлення поглядів на здоров'я, еволюцію оздоровчих систем, пов'язаних із забезпеченням повноцінного життя особистості в її різноманітних психосоматичних та духовно-фізіологічних проявах, завжди були й залишаються в центрі уваги спеціалістів-медиків, а також валеологів, психологів, екологів, педагогів, філософів та лінгвістів різних країн світу.

Культура охорони здоров'я, комфортної праці й активного відпочинку впродовж тисячоліть розвитку цивілізацій посідала чільне місце у

медико-філософських системах світу, національно-ментальних установках і орієнтирах, була й залишається індикатором життєвого рівня особистості, сім'ї, певного етнонаціонального соціуму, показником іміджу й місця держави в рейтингу світових медичних систем.

У цьому комплексі цінностей вагоме місце належить персоналіям лікарів, що завжди перебувають на вістрі проблем, пов'язаних із терміновим та адекватним реагуванням на виклики, зокрема й епідемії та пандемії, екологічні катастрофи як природного, так і техногенного та військового характеру, а також на улагодження морально-етичних криз, що порушують повноцінну життєдіяльність особистості в її індивідуально-психічному, етнічному, світовому вимірі.

Під впливом нових реалій лікарі, психологи, соціологи, педагоги, філософи сучасності звертають увагу на досвід давніх систем оздоровлення й гармонійної життєдіяльності у країнах, що віддавна мали дієві засоби вдосконалення фізичного й духовного потенціалу особистості, серед яких значне місце за популярністю посідають найперше країни Сходу – Індія, Китай, Єгипет, Туреччина. У парадигмі культур із давніми традиціями лікування й зцілення, поширення й популяризації здорового способу життя одне з почесних місць належить медико-культурним надбанням Ірану (Персії) як цивілізації, що дала світу низку персоналій лікарів-універсалів, шкіл і напрямів, чие новаторство, прогресивні погляди, підходи до лікування та оздоровлення актуальні й нині, а також потребують більш глибокого аналізу, осмислення та популяризації.

Найбільш відомий давньоіранський полімат, перський науковець-енциклопедист, філософ, хімік, астроном, теолог, поет **Абу Алі Сінна (Авіценна)** (908 – 1037) здобув визнання завдяки лікарській діяльності: його вважають автором концепції інерції та імпульсу; одним із перших, хто звернувся до психоаналізу, аромотерапії та нейропсихіатрії; провів трепанацію черепа; написав близько 450 трактатів із різних галузей науки. Найвідомішими роботами є «Книга зцілення» – ґрунтовна філософська і наукова енциклопедія, а також «Канон лікарської науки», де Авіценна почав досліджувати таку галузь медицини, як нейропсихіатрія, першим висунув ідею про синдром для діагностування захворювань; підтримав думку давньогрецьких медиків про те, що епідемії спричиняються викидами у повітря (теорію міазмів); ґрунтовно досліджував спосіб життя довгожителів, отже, заклав основи геронтології.

Чимало творів **Абу Бакр Мухаммада Ал Разі** (близько 865 – близько 925; європейське латинізоване ім'я вченого – Разес (Rhazes) і Абубатер (Abubater), всесвітньовідомого перського ученого-енциклопедиста, алхіміка і філософа, перекладені латинською мовою, стали широко відомими та визнаними у колі західноєвропейських